

Pregledni članak

UDK: 339.13

doi:10.5937/ekonhor1802157M

UTICAJ POLITIKE ZAŠTITE KONKURENCIJE NA EKONOMSKI RAZVOJ ZEMALJA U RAZVOJU

Siniša Milošević¹, Dejan Trifunović^{2*} i Jelena Popović Markopoulos¹

¹Komisija za zaštitu konkurencije Republike Srbije

²Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu

U ovom radu se razmatra uticaj efektivne primene politike zaštite konkurencije na ekonomski razvoj zemalja u razvoju. U empirijskim radovima je utvrđeno da postojanje politike zaštite konkurencije ne utiče značajno na nivo društvenog proizvoda *per capita* i da samo efektivna primena ove politike ima uticaj. Ovaj rad će biti zasnovan na tim rezultatima, pa ćemo koristiti indeks Svetskog ekonomskog foruma kao meru efektivne primene politike zaštite konkurencije. U radu je potvrđeno da deo varijacija u društvenom proizvodu *per capita* između zemalja u razvoju može da bude objašnjen efektivnom primenom politike zaštite konkurencije.

Ključne reči: zaštita konkurencije, intenzitet konkurencije, ekonomski razvoj, zemlje u razvoju

JEL Classification: L51, O12

UVOD

Predmet ovog istraživanja jeste ispitivanje uticaja politike zaštite konkurencije na ekonomski razvoj zemalja u razvoju. Iako u svetu postoji već duže od jednog veka, u pojedinim zemljama ova oblast nema dugu istoriju primene. Njena osnovna funkcija je da doprinese povećanju društvenog blagostanja i povećanju efikasnosti i produktivnosti privrede u celini. Većina zemalja nastoji da formuliše strategiju održivog rasta, koja će obezbediti bolji životni

standard. Takve okolnosti uslovile su promenu paradigme ekonomskog razvoja, tako da se zemlje u razvoju sve više okreću rešavanju unutrašnjih problema, jer je njihov uticaj na globalnom nivou ograničen.

Jedan od osnovnih unutrašnjih problema zemalja u razvoju svakako je i rešavanje pitanja politike zaštite konkurencije. Donošenje regulatornog okvira i formiranje regulatornog tela iz ove oblasti, predstavljaju uslov i za prijem u punopravno članstvo u Evropskoj uniji. Postoji obimna literatura o politici zaštite konkurencije, i u okviru nje postoje teorijski utemeljene tvrdnje da sprovođenje takve politike doprinosi ekonomskom napretku i dobrobiti celog

* Korespondencija: D. Trifunović, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, Kamenička 6, 11000 Beograd, Republika Srbija; e-mail: dejan@ekof.bg.ac.rs

društva. Postavlja se pitanje, da li se to ostvaruje u praksi, pre svega, da li to važi i za zemlje u razvoju?

Predmet istraživanja ovog rada će biti usmeren na testiranje sledeće hipoteze:

H: Efikasno vođenje politike zaštite konkurencije ima pozitivan uticaj na ekonomski razvoj zemalja u razvoju.

Za testiranje ove hipoteze biće formulisani indikatori efikasne primene politike zaštite konkurencije i ekonomskog razvoja.

Cilj istraživanja jeste da se pokaže da postoji pozitivan uticaj efikasno vođene politike zaštite konkurencije na ekonomski razvoj zemalja u razvoju. Pored toga, cilj je da se doprinose razumevanju značaja koji politika zaštite konkurencije ima u regulatornom okviru privrede jedne zemlje. Ukoliko se potvrdi tačnost postavljene hipoteze, zemlje u razvoju zbog procesa i promena koje se dešavaju na njihovim tržištima, trebala bi da veliku pažnju posvete upravo razvoju i sprovođenju politike zaštite konkurencije. Politika zaštite konkurencije direktno utiče na odluke pojedinačnih privrednih subjekata. Na taj način ona ima i indirektan uticaj na potrošače, na jednoj, odnosno, celu privredu, na drugoj strani.

Ostatak rada je organizovan na sledeći način. U drugom delu daje se kratak pregled literature, koja razmatra uticaj politike zaštite konkurencije na ekonomski razvoj. U trećem delu objašnjava se metodologija za odabir uzorka zemalja za empirijsku analizu. U sledećem, četvrtom delu objašnjava se izbor nezavisnih promenljivih i analizira njihovo ponašanje. U glavnom delu rada, testira se hipoteza da postoji pozitivan uticaj efektivne primene politike zaštite konkurencije na ekonomski razvoj zemalja u razvoju. U poslednjem delu rada sledi zaključak.

PREGLED LITERATURE

Prema hipotezi konvergencije, zemlje u razvoju trebalo bi da imaju veće stope ekonomskog rasta nego razvijene zemlje. Međutim, nastavak održivog

ekonomskog razvoja i konvergencije zemalja u razvoju podriven je tokom globalne ekonomske krize. U takvom okruženju usporenog ekonomskog napretka na globalnom nivou, zemlje u razvoju treba da posvete više pažnje unutrašnjim pitanjima koja mogu doprineti ekonomskom rastu.

Konkurencija podstiče učesnike na tržištu da budu efikasniji i pružaju veći izbor proizvoda i usluga po nižim cenama. Istovremeno, konkurencija povećava ekonomsku efikasnost, kroz smanjenje troškova proizvodnje, tehnološki napredak i inovacije. Iako zaštita konkurencije može povećati blagostanje zbog prethodno navedenih razloga, politika zaštite konkurencije može biti, često, u sukobu sa drugim ciljevima ekonomske politike.

U prošlosti, većina zemalja nije imala jasno definisane prioritete pri oblikovanju politike zaštite konkurencije i postavljanju svojih ciljeva. U periodu velike depresije, u cilju ublažavanja posledica svetske ekonomske krize na privredu, SAD su tolerisale određene oblike sporazuma između kompanija, iako su ti sporazumi predstavljali najteže narušavanje konkurencije, kao što je fiksiranje cena. Iz sličnih razloga, Evropska komisija je u određenim trenucima tolerisala takozvane krizne karte.

Iako istorijski dokazi nesumnjivo pokazuju da tržišne snage, prepuštene sebi, ne proizvode uvek najbolje rezultate u pogledu tržišnih struktura, u savremenoj industrijskoj organizaciji preovlađuje stav da ekonomska efikasnost treba da bude osnovna funkcija politike zaštite konkurencije. Ekonomska efikasnost se često posmatra i procenjuje kroz tri međusobno kompatibilna koncepta efikasnosti - alokativna, proizvodna i dinamička - u odnosu na koje se posmatraju ciljevi i efekti politike zaštite konkurencije.

U situaciji kad postojanje tržišne moći omogućava monopolisti da odredi cenu iznad graničnog troška, gubitak društvenog blagostanja potiče od alokativne neefikasnosti. Istovremeno, monopolista postaje proizvodno neefikasan, jer nedostatak konkurentskog pritiska minimizira podsticaje za smanjenje operativnih troškova, a veći trošak se u potpunosti prebacuje na potrošače u obliku povišenih

cena. Menadžment ovih kompanija nije motivisan da poboljša svoje poslovne i proizvodne procese (Liebenstein, 1966). Proizvodnu efikasnost, takođe, razmatra M. Motta (2002), koji ispituje dva glavna argumenta koja ukazuju na to da je monopolska kompanija proizvodno neefikasna. Prvi argument zasniva se na principal-agent modelu i empirijskim dokazima o produktivnosti pojedinih preduzeća, koje su predstavili S. J. Nickell (1996) i K. M. Schmidt (1997). Drugi je takozvani Darwinistički argument, prema kome konkurencija povećava produktivnost grane, omogućujući opstanak najefikasnijih preduzeća. Empirijski dokaz za ovaj argument su predstavili G. S. Olley i A. Pakes (1996), koji proučavaju uticaj tehnoloških promena i postepene liberalizacije u grani telekomunikacijske opreme u SAD na ukupnu produktivnost, kao i R. Disney, J. Haskel i Y. Heden (2000), koji analiziraju relativnu važnost spoljnog restrukturiranja grane kroz ulazak i izlazak u objašnjavanju rasta produktivnosti.

Za razliku od dva statička koncepta efikasnosti, čiji je glavni fokus na postojećim proizvodnim kapacitetima, treći koncept efikasnosti odnosi se na sposobnost učesnika na tržištu da ulažu u nove tehnologije. Pod normalnim okolnostima, konkurencija podstiče preduzeća da inoviraju svoje proizvodne procese, uvode nove tehnologije i nove proizvode, kako bi poboljšali svoju konkurentnost. Međutim, ako su troškovi istraživanja i razvoja visoki, kao u farmaceutskoj industriji, posedovanje određene tržišne moći može pozitivno uticati na inovacije. Ovaj kompromis između konkurencije i inovacija obuhvaćen je većim brojem teorijskih modela.

Tržišno nadmetanje podstiče preduzetničku inicijativu stvaranjem podsticaja za inovacije i dugoročno promoviše ekonomsku efikasnost, tehnološki napredak, i ekonomski rast i razvoj. U prošlosti, određeni broj zemalja, posebno onih u razvoju, polazio je od pretpostavke da konkurencija dovodi do viška kapaciteta i opadajućih prinosa, a većina njih se plašila slabljenja položaja nacionalnih šampiona u svetskoj trgovini. Glavna ideja za ovu vrstu industrijske politike, kao što objašnjavaju M. Richardson i S. Knowles (1999), jeste da ograničavanjem broja preduzeća na tržištu, vlada

može lakše implementirati neke ciljeve ekonomske politike, kao što je povećanje udela razmenjivih dobara u industrijskoj proizvodnji. Istovremeno, velika koncentracija omogućava preduzećima da ostvare visok profit, i na taj način vlada pruža značajne podsticaje preduzećima za ostvarivanje ciljeva njene industrijske politike. Stoga, M. Richardson i S. Knowles (1999) zaključuju da su neke zemlje u razvoju sprovele kombinaciju politike zaštite konkurencije i industrijske politike koja kontroliše broj preduzeća na tržištu. Prema A. Amsden-u i A. Singh-u (1994) i A. Singh-u (2002), ove zemlje su tražile optimalan nivo konkurencije za promovisanje dinamičke efikasnosti.

Ilustracija prethodnog pristupa može se naći u japanskoj politici konkurencije između 1950. i 1973, kada je Japan bio u poziciji zemlje u razvoju, kako navode A. Singh i R. Dhumale (2001). U tom periodu, industrijska politika bila je važnija za vladu nego politika konkurencije i podsticana su spajanja velikih preduzeća u nekim strateškim granama idejom da visoke stope štednje i investicija mogu da ostvare samo velika preduzeća. A. Amsden i A. Singh (1994) objašnjavaju da je optimalna kombinacija konkurencije i saradnje zavisila od faze u kojoj se nalazi grana. U mladim granama konkurencija je potisnuta, u fazi tehnološke zrelosti podstaknuta je konkurencija, i u opadajućoj fazi je ponovo potisnuta. Ova politika donela je visoke stope privrednog rasta, a paradoksalni rezultat je da iako je industrijska politika dominirala, nivo koncentracije u pojedinim granama je opao zbog ulaska i veće proizvodnje malih preduzeća. U ovom slučaju, ekonomski rast je smanjio koncentraciju.

Ista politika primenjena je u Južnoj Koreji i, takođe, rezultirala je visokim stopama ekonomskog rasta. B. Song (1994) tvrdi da je udeo tri najveća preduzeća u industrijskoj proizvodnji u Južnoj Koreji bio 62%, dok je ista mera za američku privredu tri puta niža. Međutim, ekonomski rast nije rezultirao smanjenjem koncentracije, s obzirom na to da je rast uglavnom bio ostvaren većom proizvodnjom velikih preduzeća.

Ipak, poslednjih decenija postalo je jasno da je izlaganje konkurenciji najbolji način da se ojačaju kapaciteti preduzeća i čitave grane da bi uspešno konkurisali na međunarodnom tržištu.

Stagnacija japanske privrede od 1994, pokazala je da, nakon prve faze razvoja, industrijska politika mora da bude podređena politici konkurencije. D. Aćemoglu, P. Aghion i F. Zilibotti (2003) tvrde da su visoke stope štednje i akumulacije faktora važne za manje i srednje razvijene zemlje, gde ograničena konkurencija može biti korisna za ekonomski rast. Ali, kad zemlja postane razvijena, potencijal rasta kroz akumulaciju faktora se smanjuje. U toj fazi ekonomija se zasniva na znanju i sofisticiranim inovacijama koje zahtevaju veću konkurenciju.

U nekim zemljama u razvoju, visoka koncentracija je posledica dominantnog položaja preduzeća u državnom vlasništvu, stremljenja za rentom od strane privatnih preduzeća i visokih barijera ulasku (Parker & Kirkpatrick, 2004). Visoka koncentracija, takođe, stvara velike podsticaje za formiranje kartela. Dosluh može uključiti lokalne vlasti i kompanije sa dominantnim položajem na lokalnom tržištu u obliku administrativno nametnutih barijera za ulazak. U tom slučaju, velika koncentracija predstavlja prepreku ekonomskom razvoju.

Teorijska literatura koja se bavi uticajem konkurencije na ekonomski rast ukazuje na to da konkurencija može povećati ili smanjiti ekonomski rast, dok empirijska literatura, uglavnom, pronalazi pozitivan uticaj konkurencije na ekonomski rast. U teorijskoj literaturi se uticaj zaštite konkurencije meri kroz njen uticaj na inovacije, a inovacije, sa druge strane, predstavljaju najznačajniji faktor ekonomskog rasta.

Negativan efekat konkurencije na inovacije opisali su P. Aghion i R. Griffith (2008) u Hotellingovom modelu, gde je viši nivo konkurencije predstavljen smanjenjem transportnih troškova. Veća konkurencija smanjuje profit preduzeća i njihov podsticaj za inovacije. Isti zaključak se dobija u Dixit-Stiglitzovom modelu monopolističke konkurencije, gde je veća konkurencija predstavljena većom zamenljivošću između proizvoda. Još jedna mogućnost je predstavljena u J. A. Schumpeter-ovom (1954) modelu lestvica kvaliteta P. Aghion-a i P. Howitt-a (1998), gde je zaštita svojinskih prava korisna za ekonomski rast, a veća konkurencija negativno utiče na ekonomski rast kroz niži profit inovatora.

P. Aghion i R. Griffith (2008) pozitivan efekat konkurencije na inovacije objašnjavaju efektom rasipanja rente na tržištu sa monopolistom i pridošlicom. Monopolista može da spreči ulazak i da zadrži monopolski profit ulaganjem u inovacije. U suprotnom, on ima duopolski profit. S druge strane, profit pridošlice je 0 ako ostane van grane i dobija duopolski profit ako uđe u granu. Rasipanje rente postoji ako je razlika između monopolskog i duopolskog profita veća od duopolskog profita, što znači da je monopolista više motivisan za inovacije nego pridošlica. Drugo objašnjenje je predstavljeno u modelu vertikalne diferencijacije, u kome preduzeća imaju različite troškove. Preduzeća sa niskim troškovima imaju veći udeo na tržištu i to će motivisati ulazak novih preduzeća sa niskim troškovima. Štaviše, veća konkurencija će navesti preduzeća sa visokim troškovima da inoviraju proizvodni proces, kako bi postala preduzeća sa niskim troškovima.

Postoje neki metodološki problemi koji su P. Aghion i R. Griffith (2008) identifikovali u odnosu između veličine preduzeća i inovacija. Prvi problem je da se veličina preduzeća nalazi u pozitivnoj korelaciji sa njegovom starošću, i da starija preduzeća više inoviraju. Drugi problem je obrnuta uzročnost, tj. da preduzeća koja inoviraju dobijaju tržišni udeo i veličina preduzeća je posledica inovativnih napora. Poslednji aspekt je da čak iako veća preduzeća više inoviraju, na tržištu postoji više preduzeća i efekat na ukupne inovacije nije očigledan.

Interesantan pristup u kome intenziteti konkurencije i inovacija zavise od nivoa asimetrične informisanosti predstavili su P. Aghion, M. Dewatripont i P. Rey (1999). Oni pretpostavljaju da preduzeća mogu imati dva moguća oblika ponašanja: maksimiziranje profita i konzervativno ponašanje. U slučaju maksimiziranja profita, konkurencija smanjuje koristi od istraživanja i razvoja za pojedinačno preduzeće i ukupnu količinu istraživanja u grani. Prema tome, pod ovom pretpostavkom, veća konkurencija smanjuje endogenu stopu rasta. Pod pretpostavkom konzervativnog ponašanja, preduzeća imaju privatne troškove uvođenja inovacija i imaju motivaciju da odlažu uvođenje nove tehnologije do poslednjeg trenutka pre nego što stara tehnologija postane beskorisna.

Veća konkurencija smanjuje životni vek tehnologija, što znači da će preduzeća ranije uvesti nove tehnologije, i u tom slučaju, veća konkurencija dovodi do veće endogene stope privrednog rasta. Ponašanje preduzeća može se učiniti endogenim u modelu kada je vezano za veličinu agencijskog problema između menadžera i vlasnika. Ako je problem asimetrične informisanosti nizak, preduzeća maksimiziraju profit, ali, ako je problem asimetrične informisanosti visok, preduzeća usvajaju konzervativno ponašanje, što nudi važne preporuke za zemlje u razvoju gde su problemi asimetrične informisanosti viši nego u razvijenim zemljama. U tom slučaju, veća konkurencija je korisna za ekonomski rast.

Što se tiče empirijskog odnosa između konkurencije i inovacija, S. J. Nickell (1996) meri inovacije ukupnom faktorskom produktivnošću (TFP) i pronalazi da je stopa rasta TFP veća u konkurentnijim granama. Isti rezultat dobijaju R. Blundell, R. Griffith i J. Van Reenen (1999), koji pronalaze veću stopu inovacija u konkurentnijim granama. Korišćenjem mikro podataka, G. R. Clarke (2011) zaključuje da zemlje sa strožijim zakonima o konkurenciji imaju više inovacija, ali da veća cenovna konkurencija smanjuje inovacije.

P. Rey (1997) razmatra uticaj zaštite konkurencije na ekonomski razvoj. U zemljama u razvoju, koncentracija na tržištu je visoka u nekim granama sa visokim preprekama za ulazak, što podrazumeva da su odgovarajuća kontrola spajanja i sprečavanje nastanka kartela važni elementi ekonomskog razvoja. Osnovna pretpostavka je da visoka koncentracija ne povećava dinamičku efikasnost.

Drugi aspekt odnosi se na predatorsko ponašanje, kada dominantno preduzeće na tržištu može pokrenuti cenovni rat, smanjiti novčani tok malog preduzeća, i povećati mu kamatnu stopu za nove kredite. Zbog činjenice da su mogućnosti za finansiranje u zemljama u razvoju oskudnije, a informaciona asimetrija veća na tržištu kredita, predatorsko ponašanje je važnije pitanje u zemljama u razvoju nego u razvijenim zemljama. Stoga, politika zaštite konkurencije koja sprečava predatorsko ponašanje koristi ekonomskom razvoju.

U empirijskoj literaturi vezanoj za uticaj politike zaštite konkurencije na ekonomski razvoj, ključno pitanje je izbor promenljive koja meri politiku zaštite konkurencije i njenu efikasnost. Jedna mera je Indeks zakona o zaštiti konkurencije (*Antitrust Law Index* - ALI), koji se sastoji od nekoliko podindeksa. Prvi razmatra sankcije koje komisije za zaštitu konkurencije mogu izreći u vidu novčanih ili zatvorskih kazni. Drugi je vezan za politiku spajanja preduzeća. Treća dimenzija pokriva kartelske sporazume i poslednja ograničenja trgovine.

Postoje i alternativni pristupi u literaturi za merenje postojanja politike zaštite konkurencije. Prvi je binarni pristup, koji koristi promenljivu sa vrednošću 1 ako je usvojen zakon o zaštiti konkurencije i 0 u suprotnom. Drugi pristup je da se koriste mere *inputa*, kao što su budžet Komisije za zaštitu konkurenciju, ili izlazne promenljive poput broja istraženih slučajeva ili broja žalbi sudu protiv odluka Komisije. Da bi bila uzeta u obzir veličina privrede, budžet Komisije treba podeliti sa brojem zaposlenih ili staviti u odnos sa društvenim proizvodom.

M. W. Nicholson (2008) pokazuje da indeks zakona o zaštiti konkurencije (ALI) nije odgovarajuća mera efikasnosti ove politike. Svetski ekonomski forum (WEF) objavljuje indikator koji obuhvata delotvornu primenu zakona i izračunava se na osnovu mišljenja poslovnih lidera o efikasnosti politike zaštite konkurencije. Paradoks koji je identifikovao M. W. Nicholson (2008) jeste da ALI ima najveću vrednost za privrede u tranziciji, ali u ovim zemljama zakoni nisu praćeni efikasnom primenom. Naime, korelacija između indeksa WEF i ALI je -0,198, što ukazuje na to da zemlje koje imaju formalno strožije zakone imaju manje efektivnu primenu u praksi.

Uticaj zaštite konkurencije na ekonomski razvoj prema M. Krakowski-om (2005) može se oceniti u tri faze. U prvoj fazi, efikasna primena politike zaštite konkurencije zasnovana na WEF indeksu je zavisna promenljiva, a nezavisne promenljive su postojanje politike zaštite konkurencije, iskustvo Komisije, i efikasnost vlade u primeni ekonomske politike. Rezultati pokazuju da su statistički značajne promenljive koje se odnose na iskustvo Komisije za zaštitu konkurenciju i vladino iskustvo u primeni

ekonomske politike. U drugoj fazi, intenzitet konkurencije zasnovan na WEF istraživanju je zavisna promenljiva. Rezultati pokazuju da su od nezavisnih promenljivih, efikasnost politike zaštite konkurencije i BNP značajne, dok promenljive spoljno-trgovinske zaštite (carine, kvote i necarinske barijere) nisu značajne. U poslednjoj fazi BNP *per capita* je zavisna promenljiva, dok je intenzitet konkurencije nezavisna promenljiva i dokazuje se da privrede sa višim nivoom konkurencije imaju viši nivo ekonomskog razvoja.

Empirijsku analizu sprovođenja politike zaštite konkurencije u tranzicionim zemljama izvršili su M. A. Dutz i M. Vagliasindi (2000). Oni mere sprovođenje politike zaštite konkurencije u tri dimenzije: sprovođenje, ekonomske politike koje podstiču zaštitu konkurencije, i institucionalna efikasnost.

Sprovođenje meri delotvornu primenu politike zaštite konkurencije prema preduzećima. Sastoji se od poddimenzija, kao što su zloupotreba dominantnog položaja, kartelsko udruživanje, i spajanje preduzeća. Ekonomske politike koje podstiču zaštitu konkurencije se odnose na veliki broj različitih ekonomskih politika koje međusobno deluju sa politikom zaštite konkurencije.

Institucionalna efikasnost meri se nezavisnošću i transparentnošću Komisije za zaštitu konkurencije. Uzorak uključuje dvadesetšest zemalja u tranziciji, u Centralnoj i Istočnoj Evropi, kao i nekim post-sovjetskim zemljama. Zemlje koje su prvo usvojile politiku zaštite konkurencije, baltičke države i Rumunija, su lideri u njenom sprovođenju. Regresiona analiza pokazuje da sprovođenje zakona i institucionalna efikasnost imaju značajan uticaj na intenzitet konkurencije, dok uticaj ekonomskih politika koje podstiču zaštitu konkurencije nije značajan.

T. C. Ma (2011) analizira uticaj politike zaštite konkurencije na rast BDP-a u razvijenim i zemljama u razvoju u Solow-ljevom modelu rasta. Prisustvo i opseg politike zaštite konkurencije su obuhvaćeni promenljivom SCOPE, koja je definisana u radu K. N. Hylton-a i F. Deng-a (2007). Opšta efektivnost vladine primene politika, a ne samo politike zaštite konkurencije, obuhvaćena je promenljivom

EFFICIENCY koja je definisana u radu D. Kaufmann, A. Kraay i M. Mastruzzi (2009). Rezultati pokazuju da promenljiva SCOPE nije značajna i da formalno postojanje zakona o zaštiti konkurencije ne može uticati na ekonomski rast. Interaktivna promenljiva $SCOPE \times EFFICIENCY$ naziva se EFFLAV. Za nerazvijene zemlje koeficijent za ovu promenljivu je 0,04, i statistički je značajan, a za razvijene zemlje koeficijent je 0,064, i, takođe, je statistički značajan. Stoga, zakon mora biti dopunjen efikasnim sprovođenjem politike.

METODOLOGIJA UZORKOVANJA

Termin zemlja u razvoju se obično koristi za označavanje zemlje koja ima relativno nizak životni standard, nerazvijenu industriju i niži nivo ukupnog blagostanja u odnosu na više (ekonomski) razvijene zemlje. Različite institucije koriste različite granice materijalnog i nematerijalnog bogatstva da klasifikuju pojedine zemlje u određene kategorije razvoja i izuzetno je teško precizno odgovoriti na pitanje koliko bi zemlja trebalo da bude (ili ne bude) bogata da bi bila smatrana zemljom u razvoju. Čak i među zemljama u razvoju, postoje očigledne razlike u nivou ekonomskog i društvenog razvoja. Ovi problemi doveli su do široko rasprostranjene debate o upotrebi termina zemlja u razvoju u poslednjih nekoliko godina, pa su međunarodne organizacije ublažile svoj pristup, ili čak ne prave razliku između razvijenih i zemalja u razvoju.

BDP, ili dohodak *per capita*, se obično smatraju početnim kriterijumima za klasifikaciju zemalja u različite faze razvoja. Svetska banka klasifikuje zemlje prema bruto nacionalnom dohotku *per capita* u četiri grupe: zemlje sa niskim dohotkom, zemlje sa nižim srednjim dohotkom, zemlje sa višim srednjim dohotkom, i zemlje sa visokim dohotkom. Druge institucije koriste nešto drugačije šeme klasifikacije. Na primer, Međunarodni monetarni fond primenjuje fleksibilniji sistem klasifikacije, uzimajući u obzir dohodak *per capita*, diversifikaciju izvoza, i stepen integracije u globalni finansijski sistem. Prema ova tri kriterijuma, zemlje se klasifikuju u razvijene i zemlje u razvoju.

Do 2004, MMF je sve zemlje Centralne i Istočne Evrope, kao i bivše zemlje Sovjetskog Saveza u Centralnoj Aziji i Mongoliju, svrstavao u zemlje u tranziciji, dok danas sve pripadaju zemljama u razvoju. UNDP razvrstava zemlje u tri kategorije: razvijene, zemlje u tranziciji, i zemlje u razvoju. Zemlje u razvoju i zemlje u tranziciji se dodatno dele na izvoznice nafte, dok značajan procenat zemalja u razvoju pripada grupi najmanje razvijenih zemalja. Zemlje u razvoju su, takođe, podeljene na zemlje bez izlaza na more i male ostrvske zemlje.

Pri odlučivanju koje zemlje treba uključiti u naš uzorak, započeli smo sa listom zemalja prema klasifikaciji Svetske banke iz decembra 2016. U početku smo uključili sve zemlje sa nižim i višim srednjim dohotkom, ukupno sedamdeset. Da bismo izbegli ekstremna neslaganja u pogledu dohotka, odlučili smo da isključimo zemlje sa niskim dohotkom iz analize, iako su do nedavno one, takođe, bile razmatrane kao zemlje u razvoju. Dalja istraživanja su pokazala da šestdeset od sedamdeset inicijalno razmatranih zemalja ima zakon o zaštiti konkurencije, tako da konačan uzorak sadrži šestdeset zemalja. A. Singh (2002) navodi da je ovo znatno poboljšanje u poređenju sa 1990, kad je samo šestnaest zemalja u razvoju imalo zakon o zaštiti konkurencije. Svetska trgovinska organizacija i druge međunarodne institucije su pomogle u usvajanju zakona o zaštiti konkurencije.

Iako posmatrane zemlje čine prilično heterogenu kategoriju, ipak će rezultati istraživanja biti od velikog značaja jer će testiranje polazne hipoteze dati odgovor u pogledu značaja efikasne primene politike zaštite konkurencije za ekonomski razvoj.

INDIKATORI EFEKTIVNE PRIMENE POLITIKA ZAŠTITE KONKURENCIJE I EKONOMSKI RAZVOJ

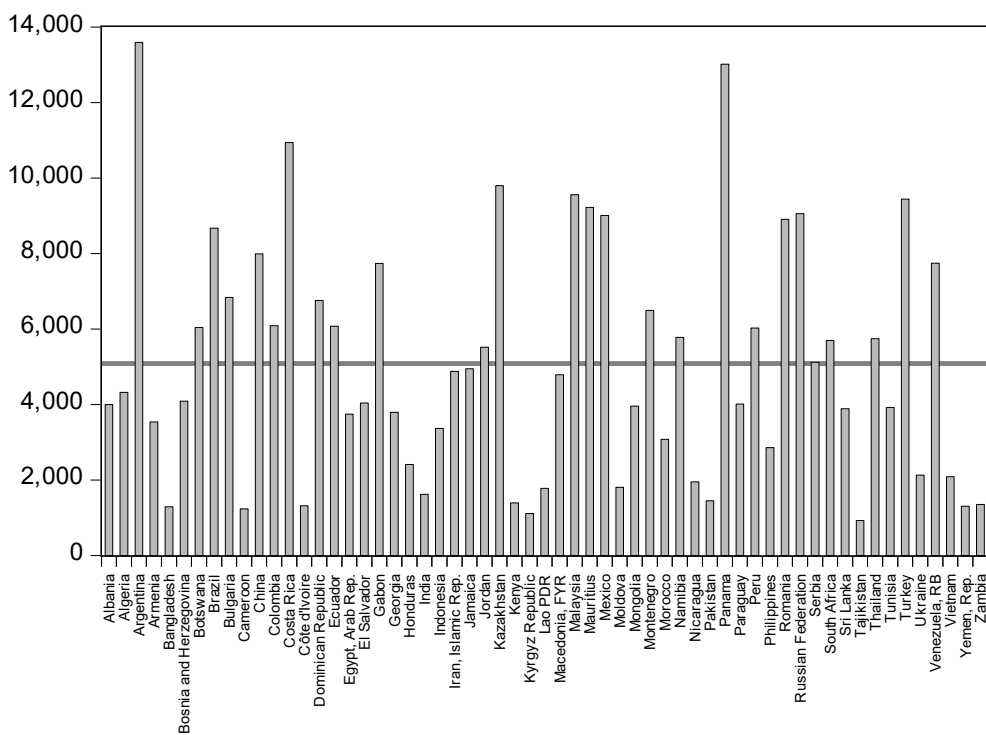
Pre nego što testiramo polaznu hipotezu ovog istraživanja, analiziramo pojedinačne pokazatelje koji će se koristiti kao promenljive u regresionom modelu. Kao indikator efikasne primene politike

zaštite konkurencije koristimo indeks koji objavljuje Svetski ekonomski forum (WEF, 2016). WEF je kreirao niz indikatora za merenje i upoređivanje konkurentnosti nacionalnih privreda. Indikator koji se koristi od 2005. naziva se Globalni indeks konkurentnosti (GCI), i pretpostavlja da postoje brojni faktori koji objašnjavaju konkurentnost nacionalnih privreda. Važna karakteristika GCI je da su svi faktori konkurentnosti grupisani u 12 kategorija, tj. 12 stubova konkurentnosti.

U cilju kreiranja indeksa globalne konkurentnosti, WEF koristi ukupno 114 faktora konkurentnosti. Podaci korišćeni u istraživanju dobijeni su na dva načina: direktno merenje (kvantitativni podaci) dobijeni iz relevantnih statističkih podataka i međunarodnih institucija i podaci iz anketa o mišljenju rukovodilaca preduzeća, pri čemu se podaci dobijaju putem intervjua sa predstavnicima poslovne zajednice. WEF uključuje većinu faktora koji su ključni za ekonomski rast i razvoj: institucije, makroekonomski faktori, infrastruktura, obrazovanje, tehnologija i još mnogo toga. Svake godine, WEF sprovodi anketu koja obuhvata značajan broj zemalja. Ispitanici su poslovni lideri koji ocenjuju efikasnost politike zaštite konkurencije u svojoj zemlji. Efikasnost politike zaštite konkurencije se meri skalom od 1 do 7. Ocena 1 znači da je politika konkurencije slaba i neefikasna, a ocena 7 predstavlja efikasnu zaštitu konkurencije. Jedan od nedostataka GCI-a, kao i pojedinačnih faktora, jeste činjenica da se indeksi uglavnom oslanjaju na podatke dobijene iz različitih istraživanja, što donekle donosi pristrasne procene i može uticati na ishod istraživanja. Međutim, u svrhu ove studije, podaci koji se koriste mogu se smatrati relevantnim.

Zavisna promenljiva u regresionoj analizi je BDP *per capita*, kao pokazatelj ekonomskog razvoja. BDP *per capita* za 2015. prikazan je na Slici 1.

Prosečan BDP *per capita* za posmatrane zemlje iznosi oko 5000 USD. Argentina, Panama i Kostarika imaju vrlo visok nivo BDP-a *per capita*, u poređenju sa preostalim zemljama. Negativan uticaj ovih ekstremnih vrednosti na ocenjenu regresiju neutrališemo uvođenjem veštačke promenljive. Takav

Slika 1 BDP per capita u 2015. (USD)

Izvor: Svetska banka

visok nivo razvoja Argentine i dve druge zemlje u Centralnoj Americi, kako navode A. Saravia, C. Machicado i F. Rioja (2014), ostvaren je zbog visoke produktivnosti u poljoprivredi, što je omogućilo ovim zemljama da počnu relativno rano sa procesom industrijalizacije.

Komparativna analiza efektivne primene politike zaštite konkurencije data je na Slici 2, koja pokazuje da je prosečna vrednost ovog indikatora za zemlje u uzorku oko 3,5. Južna Afrika ima najvišu ocenu, a najlošije ocenjena država u efikasnoj primeni politike zaštite konkurencije je Venecuela. Južna Afrika je usvojila Zakon o zaštiti konkurencije 1999, kada je prepoznala potrebu za jakom politikom zaštite konkurencije zbog visokog nivoa koncentracije u privredi (Roberts, 2004).

Pored prethodnih promenljivih, uključili smo u analizu sledeće nezavisne promenljive: indeks potrošačkih cena, izvoz robe i usluga (% BDP-a),

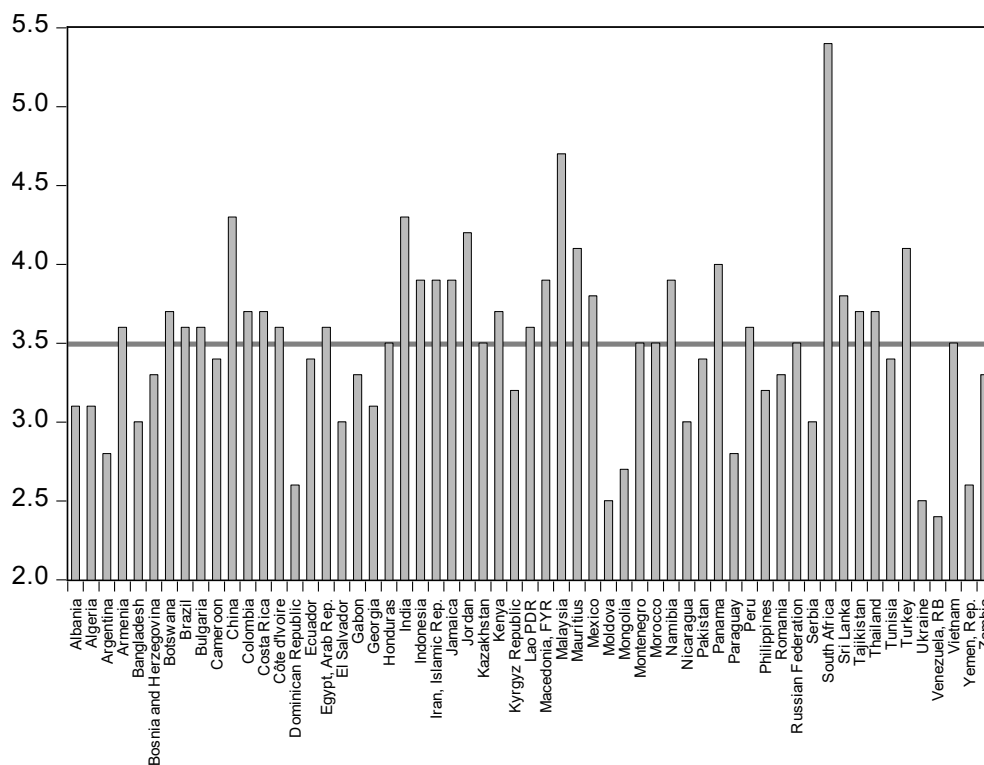
rast stanovništva, trajanje postupka za registraciju preduzeća (broj dana), i stopa nezaposlenosti (% ukupne radne snage).

Najveći indeks potrošačkih cena ostvaren je u Rusiji i Iranu, dok su u Tajlandu, Jordanu i Rumuniji u 2015. bili najmanji (negativni) indeksi potrošačkih cena. Većina zemalja sa niskim nivoom inflacije primenjuje politiku ciljanja inflacije (Volz, 2015).

Izvoz robe i usluga zemalja u uzorku je prosečno 35% BDP-a. Najveće učešće izvoza u BDP-u ima Vijetnam, 80%, dok su na dnu Jemen, Tadžikistan i Pakistan (10% BDP-a).

Prosečna stopa rasta stanovništva u uzorku je 1,2% (Slika 3). Najveća stopa u 2015, zabeležena je u Zambiji i Keniji, dok se Bugarska, Republika Srbija i Rumunija, suočavaju sa negativnim rastom stanovništva, što predstavlja prepreku razvoju, jer starenje stanovništva preusmerava sredstva od investiranja u

Slika 2 Efektivna primena zaštite konkurencije

Izvor: WEF, 2016

ekonomski razvoj ka zdravstvenoj zaštiti i penzionom sistemu (Teixeira, Renuga Nagarajan & Silva, 2016). Interesantna analiza odnosa zagađenja, fertiliteta i BDP *per capita* izvršili su D. Varvarigos i I. Z. Zakaria (2017).

Prosečno je potrebno oko osam dana za registraciju preduzeća u odabranim zemljama. Najbolju ocenu imaju BJR Makedonija i Jamajka, dok su najlošije ocenjene Venecuela i Filipini.

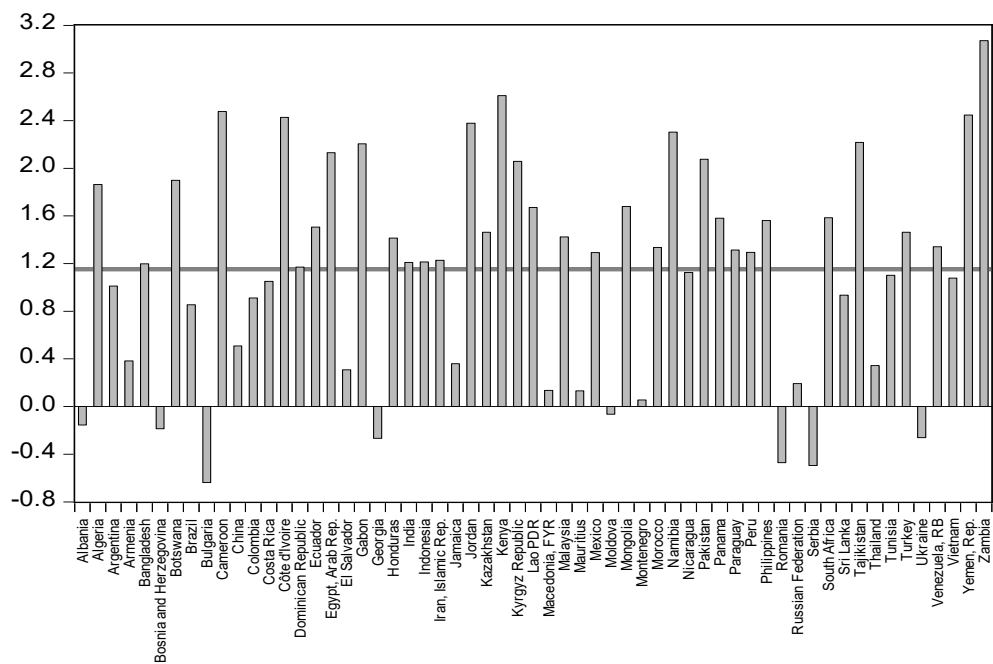
Najveće stope nezaposlenosti imaju BJR Makedonija, BiH i Južna Afrika (iznad 20%), dok Tajland ima stopu nezaposlenosti blizu 0 (Slika 4). Prema H. Feldmann-u (2008), stopa nezaposlenosti u privredama u razvoju mogla bi se smanjiti putem kooperativnih industrijskih odnosa koji smanjuju stopu otpuštanja.

UTICAJ ZAŠTITE KONKURENCIJE NA EKONOMSKI RAZVOJ

U ovom delu ćemo testirati hipotezu da postoji pozitivan uticaj efikasne primene politike zaštite konkurencije na ekonomski razvoj zemalja u razvoju. U tom cilju, koristićemo prethodno opisane i analizirane indikatore. Ocenili smo linearnu regresiju sledećeg oblika:

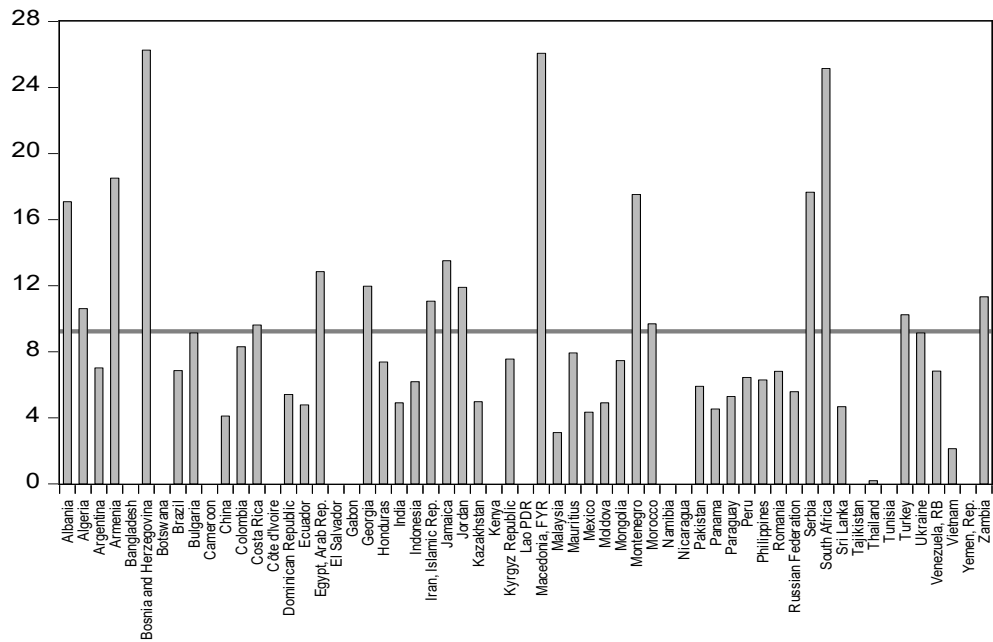
$$GDP\_pc = \beta_0 + \beta_1 WEF + \beta_2 CPI + \beta_3 EXP + \beta_4 POPG + \beta_5 STARTUP + \beta_6 UNEMPLOYMENT + \varepsilon \quad (1)$$

gde zavisna promenljiva *GDP per capita* meri nivo razvoja. Prethodno pomenuti indikatori koriste se kao nezavisne promenljive: WEF (efektivna politika zaštite konkurencije), CPI (stopa inflacije), EXP (učesće izvoza u BDP-u), STARTUP (procedure za registraciju preduzeća), UNEMPLOYMENT (stopa

Slika 3 Rast stanovništva 2015.

Izvor: Svetska banka

Slika 4 Stopa nezaposlenosti (% radne snage) 2015.

Izvor: Svetska banka

nezaposlenosti). U početnom modelu, promenljive CPI, EXP i STARTUP nisu statistički značajne i isključene su iz dalje analize. Početni model je dat u dodatku.

Nakon isključivanja promenljivih, koje nisu značajne, ocenili smo redukovani oblik modela. U drugoj regresiji dodali smo veštačku promenljivu koja eliminiše izuzetno visoke vrednosti BDP-a *per capita* za tri zemlje: Argentina, Kostarika i Panama. Veštačka promenljiva uzima vrednost 1 za ove zemlje i 0 u suprotnom. Ocenjeni model pokazuje da su svi koeficijenti statistički značajni na nivou od 10% značajnosti, dok koeficijent za stopu nezaposlenosti nije statistički značajan na nivou od 5%. Poslednji rezultat je zahtevao detaljniju analizu reziduala ocenjenog modela, kojim je utvrđeno da je rezidual imao najvišu apsolutnu vrednost za Indiju, jer BDP *per capita* i stopa nezaposlenosti nisu konzistentni. Nizak stepen nezaposlenosti imaju zemlje sa visokim BDP-om *per capita*, i obrnuto. Pošto to nije slučaj, dodali smo još jednu veštačku promenljivu koja ima vrednost 1 za Indiju i 0 za druge zemlje. Uvođenjem dve veštačke promenljive, napravili smo konačni model koji je korišćen za testiranje glavne hipoteze:

$$GDP_{pc} = \beta_0 + \beta_1 WEF + \beta_2 CPI + \beta_3 POPG + \beta_4 UNEMPLOYMENT + \beta_5 DUM + \beta_6 DUM_2 + \varepsilon \quad (2)$$

Ocenjeni model pokazuje da su sve promenljive statistički značajne, uključujući dve veštačke promenljive sa nivoom značajnosti od 5%.

Da bi se testirala validnost modela, neophodni su dodatni ekonometrijski testovi. Prvo, treba utvrditi da li postoji autokorelacija reziduala. Vrednost Durbin-Watson statistike je 2,25, i na osnovu toga hipoteza o postojanju autokorelacije prvog reda može biti odbacena.

Do istog zaključka se dolazi analizom korelograma. Nakon testiranja autokorelacije, testiramo normalnost reziduala. Vrednost Jarque-Bera statistike je 1,06 sa p vrednošću 0,59, što znači da na nivou značajnosti $\alpha = 0,05$, ne možemo odbaciti hipotezu da reziduali imaju normalnu raspodelu.

Tabela 1 Ocenjeni model

Variable	Coeff.	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	818.9172	2055.959	0.398314	0.6925
WEF_VALUE	1909.741	599.4599	3.185769	0.0028
POPG	-1011.617	412.9202	-2.449910	0.0188
UNEMP	-135.8814	58.85549	-2.308729	0.0262
DUM	7196.002	1334.294	5.393118	0.0000
DUM2	-5524.342	2315.986	-2.385309	0.0219
R-squared	0.546669	Mean dependent var	5661.415	
Adj. R-sq.	0.490002	S.D. dependent var	3103.315	
S.E. of regression	2216.206	Akaike info criterion	18.36609	
Sum squ. Resid	1.96E+08	Schwarz criterion	18.60461	
Log likelihood	-416.4200	Hannan-Quinn criter.	18.45544	
F-statistic	9.647135	Durbin-Watson stat	2.257815	
Prob (F-statistic)	0.000004			

Izvor: Rezultati ocenjenog modela u programu Eviews

Test heteroskedastičnosti reziduala se vrši primenom White-ovog testa. Vrednosti F i χ^2 statistika su 1,35 i 16,29, sa odgovarajućim p vrednostima od 0,23 i 0,23 respektivno, što implicira da na nivou statističke značajnosti 5%, ne možemo odbaciti hipotezu o odsustvu heteroskedastičnosti i regularnosti linearnog oblika modela. Iz matrice korelacije nezavisnih promenljivih može se zaključiti da u modelu nema multikolinearnosti.

Najvažniji zaključak regresione analize je to što je utvrđen pozitivan uticaj efikasne primene politike zaštite konkurencije na ekonomski razvoj zemalja u razvoju na nivou značajnosti od 5%. Štaviše, cela regresija je statistički značajna sa istim nivoom značajnosti. Koeficijent determinacije je 0,55, što znači da nezavisne promenljive objašnjavaju 55% varijacija BDP *per capita* za zemlje u uzorku.

ZAKLJUČAK

Politika zaštite konkurencije ima ulogu zaštite i jačanja tržišne konkurencije, koja, sama po sebi, obezbeđuje ekonomski efikasne ishode. Ipak, povećana ekonomska efikasnost nije uvek bila glavni ili jedini cilj politike konkurencije. Kroz istoriju, određene privrede su dale veći značaj određenim socio-političkim funkcijama politike zaštite konkurencije, dok je u drugim zemljama preovladala težnja da se stvore nacionalni šampioni u odnosu na efikasnu zaštitu konkurencije. Ovakvi pokušaji nisu dali očekivane rezultate, naročito na dugoročnom nivou. Stoga je osnovni cilj ovog rada utvrđivanje pozitivnog uticaja politike zaštite konkurencije na ekonomski razvoj.

Izbor promenljive koja najbolje odražava efektivnost politike zaštite konkurencije pokazala se kao ključno pitanje vezano za merenje uticaja politike zaštite konkurencije na ekonomski razvoj. U postojećoj empirijskoj literaturi, korišćeni su razni jednostavni i složeni indikatori politike zaštite konkurencije. Najvažniji zaključak koji se može postići iz ovih pokušaja procene uticaja politike zaštite konkurencije jeste da samo postojanje zakonodavstva o zaštiti konkurencije nije dovoljno i mora biti dopunjeno njegovim delotvornim sprovođenjem. Ovo je pristup koji smo sledili u našem radu, gde smo izabrali WEF indikator kao aproksimaciju za efektivnu primenu politike zaštite konkurencije.

Ipak, ograničenje prethodne analize je da se WEF indikator zasniva na subjektivnim stavovima o efikasnosti politike zaštite konkurencije. Bilo bi bolje koristiti neki složeni indeks koji bi sadržao objektivnije mere kao što je broj uspešno rešenih predmeta od strane Komisije, ili broj žalbi sudu na odluke Komisije. Ipak, ovi podaci nisu dostupni za sve zemlje i prethodne studije su imale isti problem.

Izbor ostalih nezavisnih promenljivih napravljen je sa ciljem da se izbegne multikolinearnost u modelu. Neke od ovih promenljivih nisu bile statistički značajne u početnoj oceni modela, pa smo ocenili model isključivanjem ovih promenljivih. Potrebno je napomenuti da je moguće uključivati druge nezavisne promenljive da bi se povećala objašnjavajuća moć regresije.

Glavni doprinos ovog rada je u identifikovanom pozitivnom odnosu između efikasne primene politike zaštite konkurencije i ekonomskog razvoja zemalja u razvoju. Rezultati predstavljeni u ovom radu zasnovani su na uzorku od šestdeset zemalja u razvoju, koje imaju usvojen zakon o zaštiti konkurencije. Polazna hipoteza ovog istraživanja potvrđena je putem linearne regresije, gde je promenljiva WEF veoma statistički značajna. Dodatni ekonometrijski testovi potvrdili su validnost modela. Na osnovu ovih rezultata, može se zaključiti da efikasno vođenje politike zaštite konkurencije ima pozitivan uticaj na ekonomski razvoj zemalja u razvoju. Iz tog razloga preporučuje se telima koja su zadužena za sprovođenje ekonomske politike u zemljama u razvoju, da se posebna pažnja usmeri na sprovođenje politike zaštite konkurencije.

Dodatna implikacija ovog istraživanja je da modelima privrednog rasta nedostaje važna promenljiva: efikasna primena politike zaštite konkurencije. U okviru Solow-ljevog modela rasta, rezidual obuhvata tehnički napredak, ali i faktor koji smo ovde identifikovali. Međutim, bilo bi teško da se ukupni efekat politike zaštite konkurencije uključi u model rasta, a ne samo njegov uticaj na inovacije.

Jedna moguća tema za buduće istraživanje mogla bi biti procena uticaja politike zaštite konkurencije na ekonomski razvoj određenih sektora privrede, što bi omogućilo kreatorima ekonomske politike da bolje razumeju koji sektori zahtevaju detaljniju kontrolu nivoa konkurencije. Drugo pitanje se odnosi na metodološke aspekte specifikacije modela, njegovu funkcionalnu formu i grupu posmatranih promenljivih.

REFERENCE

- Açemoglu, D., Aghion, P., & Zilibotti, F. (2006). Distance to frontier, selection, and economic growth. *Journal of the European Economic Association*, 4(1), 37-74. doi.org/10.1162/jeea.2006.4.1.37
- Aghion, P., & Howitt, P. (1998). Market structure and the growth process. *Review of Economic Dynamics*, 1(1), 276-305. doi.org/10.1006/redo.1997.0007

- Aghion, P., Dewatripont, M., & Rey, P. (1999). Competition, financial discipline and growth. *The Review of Economic Studies*, 66(4), 825-852. doi.org/10.1111/1467-937X.00110
- Aghion, P., & Griffith, R. (2008). *Competition and Growth: Reconciling Theory and Evidence*. Cambridge, US: MIT press.
- Amsden, A., & Singh, A. (1994): The optimal degree of competition and dynamic efficiency in Japan and Korea. *European Economic Review*, 38(3-4), 941-951. doi.org/10.1016/0014-2921(94)90130-9
- Blundell, R., Griffith, R., & Van Reenen, J. (1999). Market share, market value and innovation in a panel of British manufacturing firms. *The Review of Economic Studies*, 66(3), 529-554. doi.org/10.1111/1467-937X.00097
- Clarke, G. R. (2011). Competition policy and innovation in developing countries: Empirical evidence. *International Journal of Economics and Finance*, 3(3), 38-49. doi:10.5539/ijef.v3n3p38
- Disney, R., Haskel, J., & Heden, Y. (2000). Restructuring and productivity growth in the UK. *Research Paper 2000/13*, University of Nottingham, UK: Centre for Research on Globalization and Labour Markets, School of Economics.
- Dutz, M. A., & Vagliasindi, M. (2000). Competition policy implementation in transition economies: An empirical assessment. *European Economic Review*, 44(4), 762-772. doi.org/10.1016/S0014-2921(99)00060-4
- Feldmann, H. (2009). The quality of industrial relations and unemployment in developing countries. *Review of Development Economics*, 13(1), 56-69. doi.org/10.1111/j.14679361.2008.00459.x
- Hylton, K. N., & Deng, F. (2007). Antitrust around the World: An empirical analysis of the scope of competition laws and their effects. *Antitrust Law Journal*, 74(2), 271-341.
- Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2009). Governance matters viii: Aggregate and individual governance indicators, 1996-2008. *Policy Research Working Paper*, World Bank.
- Krakowski, M. (2005). Competition policy works: The effect of competition policy on the intensity of competition - an international cross-country comparison. *HWWA Discussion Paper*, Hamburg Institute of International Economics.
- Liebenstein, H. (1966). Allocative efficiency vs X-Inefficiency. *American Economic Review*, 56(3), 392-415
- Ma, T. C. (2011). The effect of competition law enforcement on economic growth. *Journal of Competition Law and Economics*, 7(2), 301-334. doi.org/10.1093/joclec/nhq032
- Motta, M. (2002). *Competition Policy: Theory and Practice*. Cambridge, NY: Cambridge University Press.
- Nicholson, M. W. (2008). An antitrust law index for empirical analysis of international competition policy. *Journal of Competition Law and Economics*, 4(4), 1009-1029. doi.org/10.1093/joclec/nhn009
- Nickell, S. J. (1996). Competition and corporate performance. *Journal of Political Economy*, 104(4), 724-746.
- Olley, G. S., & Pakes, A. (1996). The dynamics of productivity in the telecommunications equipment industry. *Econometrica*, 64(6), 1263-1297. doi:10.2307/2171831
- Parker, D., & Kirkpatrick, K. (2004). Economic regulation in developing countries: A framework for critical analysis. In P. Cook, K. Kirkpatrick, M. Minogue, & D. Parker (Eds.). *Leading Issues in Competition, Regulation and Development* (pp. 92-113). Edward Elgar Publishing.
- Rey, P. (1997). Competition policy and economic development. *IDEL-Toulouse*, September.
- Richardson, M., & Knowles, S. (1999). On the Use of competition policy to enhance the effectiveness of industrial policy. *Review of Development Economics*, 3(1), 58-65. doi.org/10.1111/1467-9361.00051
- Roberts, S. (2004). The role for competition policy in economic development: The South African experience. *Development Southern Africa*, 21(1), 227-243. doi:10.1080/0376835042000181499
- Saravia, A., Machicado, C., & Rioja, F. (2014). Productivity, structural change and Latin American development. *Review of Development Economics*, 18(3), 610-624. doi.org/10.1111/rode.12106
- Schmidt, K. M. (1997). Managerial incentives and product market competition. *Review of Economic Studies*, 64(2), 191-213. doi:10.2307/2971709
- Schumpeter, J. A. (1954). *Capitalism, Socialism and Democracy*. Unwin University Books, Chapter 7 - "The Process of Creative Destruction"
- Singh, A. (2002). Competition and competition policy in emerging markets: International and development dimensions, ESRC centre for business research. *Working paper No 246*, University of Cambridge.

- Singh, A., & Dhumale, R. (2001). Competition policy, development, and developing countries. In P. Arestis, M. Baddeley, & J. McCombie (Eds.). *What Global Economic Crisis?* (pp. 122-145). London, UK: Palgrave Macmillan.
- Song, B. (1994). *The Rise of the Korean Economy*. Hong Kong: Oxford, Oxford University Press.
- Teixeira, A., Renuga Nagarajan, N., & Silva, S. T. (2016). The impact of ageing and the speed of ageing on the economic growth of least developed, emerging and developed countries, 1990-2013. *Review of Development Economics*, 21(3), 909-934. doi.org/10.1111/rode.12294
- Varvarigos, D., & Zakaria, I. Z. (2017). Longevity, fertility and economic growth: Do environmental factors matter? *Review of Development Economics*, 21(1), 43-66. doi.org/10.1111/rode.12239
- Volz, U. (2015). On the future of inflation targeting in East Asia. *Review of Development Economics*, 19(3), 638-652. doi.org/10.1111/rode.12173
- World Economic Forum - WEF. (2016). *The Global Competitiveness Report 2016-2017*. Geneva.

Primljeno 9. aprila 2018,
nakon revizije,
prihvaćeno za publikovanje 22. avgusta 2018.
Elektronska verzija objavljena 27. avgusta 2018.

Siniša Milošević je rukovodilac Sektora za ekonomske analize Komisije za zaštitu konkurencije Republike Srbije. Doktorirao je na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Objavio je veći broj radova iz oblasti zaštite konkurencije.

Dejan Trifunović je vanredni profesor na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, gde je i doktorirao. Izvodi nastavu na predmetima Teorija cena i Industrijska organizacija na osnovnim studijama i na predmetu Mikroekonomija na master i doktorskim studijama. Oblasti njegovog naučnog interesovanja su teorija igara, aukcije, uparivanje, asimetrične informacije, mrežne eksternalije, i zaštita konkurencije.

Jelena Popović Markopoulos je viši savetnik u Sektoru za ekonomske analize Komisije za zaštitu konkurencije Republike Srbije. Master studije je završila na Univerzitetu Tor Vergata u Rimu i na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Na doktorskim je studijama na Ekonomskom fakultetu u Beogradu. Oblast njenog naučnog interesovanja je zaštita konkurencije.

THE IMPACT OF THE COMPETITION POLICY ON ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE CASE OF DEVELOPING COUNTRIES

Siniša Milošević¹, Dejan Trifunović² and Jelena Popović Markopoulos¹

¹*Commission for Protection of Competition, The Republic of Serbia*

²*Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade, The Republic of Serbia*

In this paper, we will analyse the impact of the effective application of the competition policy to the economic development of developing countries. Many empirical papers suggest that the existence of the competition policy does not significantly affect the level of the GDP per capita, and that only its effective application is important. We will take the same approach and use the World Economic Forum index as a proxy for the effective application of the competition policy. We will demonstrate that a part of the variations in the GDP per capita between developing countries could be explained by an effective application of the competition policy.

Keywords: competition policy, intensity of competition, economic development, developing countries

JEL Classification: L51, O12